

znamená číst si knihu v pohodlném křesle u krbu. Ale někdy — zejména nyní, v době smartphonů — se okamžiky smysluplného dozvídání se o historii mohou odehrát prostě kdekoli. A tomu se musí historici přizpůsobit“ (překlad MK).

Markéta Kupcová

12. sjezd českých historiků. Profesionální setkání historiček a historiků České republiky, Ústí nad Labem, 20.-22. září 2022

V pořadí již dvanácté setkání české (československé) historické obce se konalo v kampusu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Během necelých tří dnů si historičky a historičky mohli vybrat z devíti hlavních zasedání a čtyřiceti kongresových panelů. „V rámci přípravy ústeckého sjezdu jsme se snažili vytvořit program reagující na nejaktuálnější badatelská témata, nově formulované či zatím nepříliš frekvencované badatelské výzvy i témata s mezioborovými přesahy historického výzkumu, včetně problematiky související se vzděláváním a popularizací historie.“¹ Jak se cíl pořadatelů podařilo naplnit? Výběr konkrétních panelů představuje různorodost témat a odpovídá profesionálnímu zaměření autorek a autora.

GENDEROVÉ SVĚTY V ČESKÉM 20. STOLETÍ

Součástí panelu *Genderové světy v českém 20. století* byl i příspěvek historičky Pavly Plaché nazvaný *Ženské zkušenosti z věznění v koncentračním táboře Ravensbrück — vzpomínky Hany Šebetovské-Houskové*. Pavla Plachá se tematice věnuje dlouhodobě, což dokládá také její publikace zaměřená na osudy českých vězeňkyň v Ravensbrücku s názvem *Zpřetrhané životy* (Praha 2021).² Konferenční výstup vycházel ze vzpomínek výše jmenované Hany Šebetovské-Houskové na její tříletý pobyt v tomto koncentračním táboře. Na svědectví politické vězeňkyně a táborové ošetřovatelky autorka popsala a doložila přístup nacistické moci k tamějším ženským trestankyním, jež byly v táboře týrány a zneužívány — jak sexuálně, tak v podobě nařízených interrupcí, sterilizací apod. P. Plachá citlivě, ale současně objektivně otevřela problematiku sexualizovaného násilí a s ním spojených traumat, s nimiž se tyto ženy musely po zbytek života potýkat.

Za zmínku stojí také další z výstupů tohoto panelu, jež přednesl Stanislav Holubec, který se zabýval českou političkou Luisou Landovou-Štychovou v příspěvku *Proměny české političky první poloviny 20. století: ženství jako identita, stereotyp a performativní akt*. Autor na osobnosti Landové-Štychové, jejímž životním osudům se hlouběji věnuje v publikaci *Nešťastná revolucionářka* (Praha 2021),³ prezentoval především

1 Program 12. sjezdu českých historiků, Ústí nad Labem 2022, s. 9.

2 Pavla PLACHÁ, *Zpřetrhané životy. Československé ženy v nacistickém koncentračním táboře Ravensbrück v letech 1939–1945*, Praha 2021.

3 Stanislav HOLUBEC, *Nešťastná revolucionářka. Myslenkový svět a každodennost Luisy Landové-Štychové (1885–1969)*, Praha 2021.

otázku ženství a problematiku tělesnosti — jak z Luisina vlastního pohledu, tak z perspektivy jejího blízkého okolí. Na základě množství zkoumaných pramenů (včetně ego-dokumentů) sledoval vývoj genderové identity a demonstroval proměnu tohoto pojmu v různých fázích Luisina života.

V obou příspěvcích byly velmi zajímavým způsobem prezentovány nové perspektivy zkoumání a nahlížení především na pojem sexualizovaného násilí v období nacistického totalitarismu nebo na problematiku týkající se proměny genderových rolí v průběhu 20. století. Vítaná byla také syntéza historického a sociologického pohledu na danou tematiku. (KB)

JAK NA HISTORICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V DOBĚ POSTFAKTICKÉ ANEB PROČ SE MÁM UČIT DĚJEPIS, KDYŽ HO MÁM CELÝ V TELEFONU?

Didaktický panel se skládal z šestnácti příspěvků, které dohromady tvořily ucelený celek a reflektovaly současné dění v oboru. Panel probíhal ve velké aule za stálé přítomnosti mnoha posluchačů. První část spojila tradici oborové didaktiky (příspěvky Zdeňka Beneše a Viliama Kratochvíla) s aktuálními otázkami analýzy a revize RVP (Miroslav Jireček a Milan Ducháček).

Další část se věnovala inovacím ve výuce. Pavel Martinovský nastolil otázku, zda není čas změnit přístup ke známkování. Využíval příklady ze své praxe, kdy při hodnocení naplňování jednotlivých výstupů RVP využívá různé formy, jen ne testové úlohy. Marek Fapšo ukázal, že zapojení kontrafaktuálního myšlení přináší žákům možnosti diskutovat o etických soudech a hlouběji se ponořit do hledání příčin a následků. Kolegové z univerzity v Košicích (Mikuláš Jančura, Katarína Lukáčová, Miriama Filčáková) popisovali projekt interaktivní výstavy pro veřejnost, kterým reagovali na vzestup pravicového radikalismu ve společnosti. Celá tato část byla velmi přesvědčivá a plná konkrétních příkladů, které by člověk chtěl vyzkoušet a zažít.

Třetí část uvedly krátké prezentace učitelů (Adéla Hufová, Lenka Řezáčková, Martin Vonášek), kteří dali nahlédnout do své učitelské praxe. Všichni již delší dobu učí dějepis badatelsky. Prezentace byly autentické a velmi dobře připravené. V následné diskusi zaznělo mnoho podnětných otázek z publika a odpovědi prezentujících. Mně nejvíce rezonovaly tyto odpovědi: „Jak žáci zvládají pracovat bez kontextu, který dodává učitel? — Pokud žákům něco chybí, tak si to zjistí nebo se zeptají — po kontextu pátrají sami od sebe.“ „Jak se daří žákům se specifickými potřebami, není pro ně badatelská výuka moc náročná? — Děti se specifickými potřebami byly neúspěšné i v tradiční výuce. Tady zažijí malý úspěch — mám radost já a má radost i dítě.“ „Jak udělají maturitu? Dostanou se na vysokou školu? — Maturita u nás obsahuje práci s historickými prameny a studenti se na vysoké školy dostávají.“

Po velmi dynamickém panelu se pozornost přenesla na další vzdělávání učitelů. Díky analýze facebookových skupin Jaroslava Najberta víme, že nejpřínosnější je zapojit se do skupiny Starší dějiny moderně. Dostaneme zde odpovědi na otázky a také inspiraci k badatelským hodinám. Petr Sedlák zhodnotil první rok fungování učitelských komunit v rámci projektu Dějepis+, kdy učitelé zkouší podle připravených materiálů učit badatelsky a sdílejí své zkušenosti z výuky. (PS)

CIRKULACE VĚDĚNÍ V DOBĚ STUDENÉ VÁLKY: VYHLÍDKY A STANOVISKA

Panel s názvem *Cirkulace vědění v době studené války: vyhlídky a stanoviska*, který proběhl již v prvním sjezdovém odpolední, se zaměřoval na mobilitu a vzájemné propojování vědeckých informací a znalostí mezi zeměmi tzv. socialistického tábora, popřípadě mezi nimi a Západem. Organizátoři panelu (Tomáš W. Pavlíček a Jan Surman) se zaměřují na česko-polské kontakty v období socialismu, ale prostor dostaly i příspěvky z jiných směrů vědecké spolupráce, případně transferu informací mezi zeměmi. Panel byl rozdělen do dvou vhodně se doplňujících částí.

První část zahájil Jan Jakub Surman příspěvkem *Science Studies Eastern Style: From Naukoznawstwo to Naukoznawstvo and Back*. Zaměřil se na cirkulaci přírodovědných informací v období studené války. Ve svém vystoupení demonstroval některé vzájemné vztahy mezi vědci, což mu umožnilo poukázat na lokální projevy globálního fenoménu. Druhý příspěvek, jež přednesl Radomír Vlček, se nazýval *České slovanství v zrcadle osobnostních vztahů studenoválečného konfliktu. Příklad Josefa Macůrka*. Autor se v něm zaměřil na osobnost předního českého historika Josefa Macůrka,⁴ jehož polem působnosti byly dějiny střední, východní a jihovýchodní Evropy; postupně se začal věnovat komplexní otázce slovanství a proměně jeho vztahu k historikům z cizích zemí. Třetím přednášejícím v první části byl Jan Randák s příspěvkem *Ivan Petrovič Pavlov? Georges Canguilhem? Miloš Sovák! Československá socialistická defektologie a reprodukce (nejen) sovětského vědění*. Toto velmi zajímavé téma směřující do dějin medicíny a s ní spojené cirkulace vědění se zaměřovalo na transfer pavlovovského vědění ze Sovětského svazu počátkem padesátých let a utváření jistých reartikulací v československém prostoru, čerpajících i ze zahraničních myšlenkových vlivů. Michaela Šmidrkalová se ve čtvrtém příspěvku prvního bloku věnovala tématu *Československá praxeologie — obor, který neexistoval? Pojem praxeologie⁵ označuje vědní obor, který byl definován jako „osobitý, především v Polsku rozvíjený pokus o ustavení samostatné obecné vědy o racionálním jednání“*. Příspěvek se úspěšně vypořádal s faktory, které určovaly podobu „československé“ praxeologie v návaznosti na polský vliv, a to jak v institucionální, tak osobní rovině.

Druhou část otevřel Vojtěch Hájek, který se ve svém příspěvku *Vývoj československých vrtulníků mezi východem a západem* zaměřoval na transfer informací o vývoji vrtulníků mezi Československem, Sovětským svazem a západními výrobci. Československé konstrukční týmy přišly v několika případech s inovativními řešeními, které vhodně doplnily informacemi a celými konstrukčními celky (například pohonná jednotka u HC-3A) ze SSSR. Z druhé strany železné opony však proudily pouze kusé informace, především z odborných periodik. Druhý příspěvek představila Doubravka Olšáková pod názvem *Pugwash ve střední Evropě: limity a spolupráce českých a polských vědců za studené války*, jehož cílem bylo analyzovat československé a polské angažmá

4 K jeho osobnosti více: Vladimír GONĚC (ed.), *Josef Macůrek a jeho přínos k dějepiscetví o střední a východní Evropě*, Brno 2001; Ctibor NEČAS, *Josef Macůrek*, Praha 1998.

5 Wojciech GASPARSKI (ed.), *Praxiological Studies. Polish Contributions to the Science of Efficient Action*, Warszawa 1983.

v mezinárodním hnutí Pugwash⁶ a rozdílnou dynamiku ve vztahu vědců ke společnosti i mezi sebou navzájem. Jediný zahraniční účastník těchto panelů Marcin Jarzabek působí na Historické fakultě Jagellonské univerzity v Krakově. Ve svém příspěvku pod názvem *Historie vědy a orální historie — autobiografický rozhovor a expertní rozhovor* se zabýval orální historií jako účinným nástrojem dějin vědy obecně. Zaměřoval se především na oblast neoficiálních i polooficiálních kontaktů, neformálních pravidel a na skutečný vliv mezinárodní provázanosti vědců v kontrastu s domácím politickým vedením. Poslední příspěvek představil jeden z garantů panelu Tomáš Pavlíček pod názvem *Zkušenost akademické mobility a vzájemné propojování znalostí*. Na nestandardních modelech teorie množin poukázal na transfer informací mezi československými a polskými vědci, kteří zpřístupnili myšlenky P. Vopěnky a P. Hájka mezinárodní scéně pomocí souborů recenzí v angličtině.

Panel obecně poskytl velmi zajímavou platformu pro prezentaci výsledků výzkumu na poli dějin vědy s důrazem na deklarovanou cirkulaci vědění nejen mezi socialistickými, ale i kapitalistickými zeměmi. Právě tento koncept se těšil nemalému zájmu odborné veřejnosti, která jej přijala velmi pozitivně. (VH)

Kristýna Bernardová — Pavla Sýkorová — Vojtěch Hájek

***Propojení dějin a umění na konferenci Dějiny ve veřejném prostoru,
Centrum současného umění DOX Praha, 20.-21. října 2022***

Konference *Dějiny ve veřejném prostoru III* s podtitulem *Globální paměť* proběhla v říjnu 2022 v pražském Centru současného umění DOX. Nabídla bohatý program obsahující příspěvky, které spadaly do oblasti historiografie, didaktiky dějepisu, muzeologie, ale mimo jiné i umění. V rámci stejnojmenného kurzu na Filozofické fakultě UK jsme se na zmíněnou konferenci vypravili, přičemž pro mnohé z nás to byla vůbec první zkušenost s podobnou akcí. Výstupem naší návštěvy je tato recenze, která nemá obecně zhodnotit celou konferenci, ale naopak vypíchnout konkrétní aspekty akce. Prostor chceme dát právě propojení historie a umění, které se na konferenci objevilo. Umělecká linka spojující referáty v rámci obou dnů konference byla nepřehlédnutá a poskytla nám řadu podnětů k zamyšlení, jaký je vlastně vztah mezi uměním a historií, ať už z hlediska literatury, médií, historických eventů, paměti či divadla.

LITERATURA A PAMĚŤ

Propojení dějin a umění přirozeně vytváří prostor pro další proměnnou — pro veřejnost, na kterou působí a která ho nějakým způsobem recipuje a reflektuje. Jak se veřejnost vztahuje k dějinám, řešil panel *Literatura a paměť* skrze perspektivu soudobého historického románu, a to ze dvou rovin: Kamil Činátl rozebral jeho úlohu a recepci ve společnosti, Michal Sklenář pak jeho dopad na obraz dějin. Činátl

6 Joseph ROTBLAT, *Pugwash. A History of the Conferences on Science and World Affairs*, Praha 1967.